

УДК 339.9 + 331.91

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-10)

Кузнецова Н. Б., кандидат економічних наук, докторант кафедри міжнародного менеджменту, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-3121-6221

e-mail: nataliya.kuznetsova14@gmail.com

Міжнародна міграція у світі: сучасні тенденції розвитку та проблеми глобального управління

Анотація. У статті проаналізовано сучасні тенденції розвитку міжнародної міграції у глобальному просторі, здійснено оцінку формування основних міграційних потоків в розрізі окремих субрегіонів та країн світу. На основі вивчення результатів досліджень закордонних фахівців у галузі міжнародної міграції, визначено та узагальнено глобальні чинники зростання динаміки міграційних потоків. У ході дослідження сформовано основну групу країн, в яких, за довгостроковими прогнозами ООН, зростатимуть показники чистої швидкості міграції та чистої кількості мігрантів, що є важливими індикаторами для вчасного урядового реагування та внесення змін у діючі міграційні політики цих держав. Розглянуто інструментарій адаптації міжнародних мігрантів та їх інтеграції у національні суспільства приймаючих країн ЄС. Досліджено вплив пандемії COVID-19 на безпеку життя та здоров'я міжнародних мігрантів. Визначено основні проблеми розвитку міжнародної міграції, що потребують врегулювання на глобальному міжнародному рівні.

Ключові слова: міжнародна міграція; розвиток, глобальний вимір; COVID-19; глобальні проблеми управління.

Kuznetsova Nataliya, PhD in Economics, Doctoral student of the International Management Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.

International Migration in the World: Current Development Trends and the Global Problems Management

Abstract. Introduction. International migration is an important socio-economic indicator of the development of states and a regulator of socio-economic relations in the international economy. Under the modern conditions of development of the world society migration processes are characterized by dynamic development and scale of distribution. Today, international migration is becoming an important factor influencing the formation of international reality, causing social changes and cultural interaction of countries involved in migration process.

Purpose. The modern world is diverse in its development and progress. Existing asymmetries and inequalities in most countries, conflicts, poverty, climate change encourage people from the low-income countries to migrate to the economically developed countries in searching of a safer and better life. In addition, the COVID-19 pandemic carries great threats to the lives and health of migrants, negatively affects their spatial mobility, and creates the new societal challenges and dangers. That is why the author of the article aims to explore the main trends in the formation of modern migration flows and changes in international migration; to identify global factors influencing the dynamics of international migration and to identify key issues that need to be corrected in the management system of international migration at the global level.

Results. The author has analyzed the current trends in the development of international migration in the global space, assesses the formation of the main migration flows in terms of individual sub-regions and countries. According to the results of the analysis, the growing influence of exogenous factors (interstate conflicts, economic and political instability in the world, climate change, etc.) and endogenous factors (low level of social protection of the low-income countries, limited access to vital public resources), high levels of corruption in some countries that cause poverty, carry threat and danger to the lives and health of their citizens) to increase the dynamics of migration flows in the world. During the studying the author has formed the main group of countries (USA, Canada, Luxembourg, Norway, Switzerland, Germany, France, Czech Republic, others), which (according to the long-term UN forecasts) will increase net migration rates and net numbers of migrants; this information is the important indicators for governments of these countries in order to respond in a timely manner and put changes into their existing migration policies. The tools of integration of international migrants into the national societies of the host countries of Europe in terms of employment, education, social inclusion have been considered. The benefits of the host countries from successful integration have been determined. The impact of the COVID-19 pandemic on the change in the dynamics of international migration has been studied and the key problems of international migration development that need to be corrected at the global international level due to the intensification of crisis situations have been identified.

Conclusions. Thus, the acceleration of migration processes and the scale of their spread in the world have a great impact on significant changes in foreign economic relations between countries; the macroeconomic dynamics of their development is gaining new momentum. The mechanical movement of the population causes changes in the structure of human capital, affects the quality of its formation and development. Due to the unevenness and the existing asymmetry in the socio-economic development of the world, the migration factor can become a major tool for the destruction of economic stability of many countries, the intensification of crises in the social sphere. Therefore, the existing problems of global cooperation and coordination of

Стаття надійшла до редакції: 02.03.2021

Received: 02 March 2021

international migration, the lack of effective mechanisms for interaction between national and global levels of migration management need to be solved in time. The international regulatory framework for the protection of migrants' rights in the global dimension needs to be improved.

Keywords: International migration; development; global dimension; COVID-19; global problem management.

JEL Classification: F01; F22, F42; J61.

Постановка проблеми. Сьогодні сучасний розвиток світової спільноти сфокусовано на масштабність перетворень концепції світу, де кожній людині мають бути гарантовані справедливість, соціальна інтеграція і здорове середовище. Ця концепція викладена в Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 року (The 2030 Agenda for Sustainable Development), де визначено 17 цілей і 169 завдань, спрямованих на забезпечення безпечних і здорових умов життя кожній людині, що сприяють її особистісному розвитку.

Одним із основних чинників досягнення цілей в галузі сталого розвитку є вирішення проблеми міжнародної міграції як «...багатовимірної реальності, що має велике значення для розвитку країн походження, транзиту та призначення, а тому вимагає узгоджених і комплексних заходів усієї світової спільноти з метою забезпечення безпечної, впорядкованої та законної міграції» [1].

Міжнародна міграція є важливим соціально-економічним індикатором розвитку держав і являє собою процес географічно-територіального переміщення людей (добровільного чи примусового) внаслідок сформованих в силу певних обставин причин, що спонукають людину до виїзду з країни постійного місця проживання на визначений період (зазвичай, більше року) чи назавжди до іншої країни з метою доступу до більш якісного та безпечного життя.

Існування сьогодні глобальних загроз людству, зумовлених змінами кліматичних умов у зовнішньому середовищі, виснаженням природних ресурсів, деградацією навколишнього середовища, а також посиленням тенденцій економічної і соціальної нерівності між країнами, створюють глобальну нерівність у формуванні можливостей та доступу до них, принципах створення і накопичення багатства та формуванні владних структур у світі. У зоні глобальних небезпек перебуває людина, її життя і здоров'я, внаслідок посилення проявів насильницького екстремізму, тероризму, переслідування, міжнародних конфліктів, гуманітарних криз, що спонукають людей до вимушених переміщень у пошуках безпечного і кращого життя. Саме тому тема глобальної міграції посідає одне з провідних місць у міжнародній політиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи сучасні тенденції формування міжнародних міграційних потоків та коридорів, сьогодні дослідники міграції розглядають її не тільки в ракурсі мобільності робочої сили, добробуту та якості життя мігрантів, але і як політичне питання, що взаємопов'язане з правами людини, її розвитком та геополітикою на національному, регіональному та

міжнародному рівнях. Адже фактично міжнародна міграція стала основною силою, що формує міжнародну реальність, зумовлює соціальні зміни та культурну взаємодію у залучених до міграції країнах.

Численні наукові доробки з вивчення міжнародної міграції, її наслідків, причин, чинників регулювання засвідчують високий науковий інтерес до цієї теми як іноземних дослідників (Фагган А., Коркоран Дж., Партрідж М. [2]; Уіслер, Рональд Л.; Вальдорф, Бріджит С.; Малліган, Гордон Ф.; Плен Девід А. [3]; Хосе Антоніо Алонсо [4]; Джагдиш Бхагваті, Коїті Хамада [5]), так і вітчизняних науковців (Антонюк В., Лібанова Е., Лісогор Л., Новікова О., Курило І., Прохоренко Н., Грیشнова О. та інші), різноманітних урядових та громадських організацій (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Глобальна комісія з міжнародної міграції, Міжнародна організація з міграції, Європейська комісія, ООН та ін.). Проте дана тема не є вичерпною для дослідження, адже в епоху глобалізації все більше посилюється роль і значущість міжнародної міграції як важливого інструменту взаємодії міграції з геополітикою, торгівлею і культурою кожної країни, що визначає подальші перспективи і можливості розвитку держав, бізнесу, територіальних громад. На фоні посилення взаємозв'язків між людьми і державами світу, ключовими глобальними пріоритетами стають розробка нового інструментарію регулювання міжнародної міграції та забезпечення її безпечного рівня, особливо в кризовий період, зумовлений COVID-19.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є на основі аналізу статистичної інформації розвитку міжнародної міграції у світі вивчити основні тенденції формування сучасних міграційних потоків, виявити існуючі проблеми реалізації міграційної політики та визначити ті її «вузькі місця», що потребують корегувань в системі управління міжнародною міграцією на глобальному рівні.

Виклад основного матеріалу. У теорії людського капіталу просторова мобільність розглядається як інвестиція у людину – агента, що включає вкладення і віддачу від міграції [6]. Поштовхом до міграції є очікування людей, за якими їх доходи від міграції перевищуватимуть витрати на міграцію. Мігруючи, люди можуть отримати доступ до можливостей, що існують поза межами їх звичайної діяльності (нові робочі місця з високими заробітками; відкритий доступ до освітніх послуг; можливість професійного розвитку), що впливатиме на вартість людського капіталу.

Сучасні екологічні, соціальні та економічні потрясіння, зумовлені різними зовнішніми чинниками глобалізованого світу, мають значний вплив на

динаміку міжнародної міграції. Так, за даними Звіту з міжнародної міграції [7, с. 21], за останні десятиліття у світі спостерігається стійка тенденція до зростання

чисельності міжнародних мігрантів, яка за 49 років зросла більш як утричі, сягнувши показника у майже 272 млн осіб, що складає 3,5% населення світу (рис. 1).

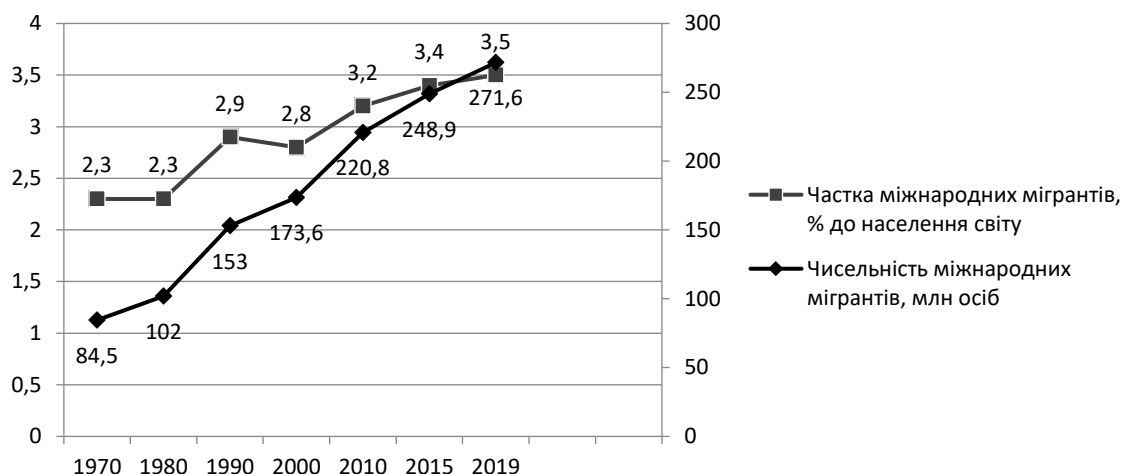

Рисунок 1 – Динаміка міжнародних мігрантів у світі

Джерело: складено автором за [6]

У 2019 році найбільша частка – 74% за віковою ознакою у структурі міжнародних мігрантів належала працездатним особам віком 20 – 64 роки, 14% – особам молодше 20 років і близько 12% – старшим 60 років. Із загальної чисельності міжнародних мігрантів

52% були чоловіки, а 48% – жінки. Ці показники свідчать про те, що мігрує в інші країни світу переважно молоде та працездатне населення, що складає значну загрозу втрати трудового ресурсу для країн-експортерів робочої сили.

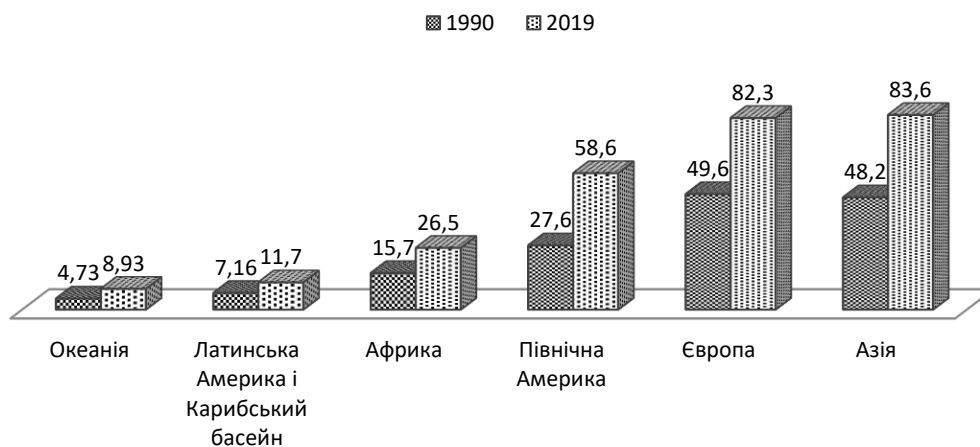

Рисунок 2 – Динаміка міжнародних мігрантів за регіонами світу, млн осіб

Джерело: складено автором за [7]

Викликають занепокоєння виявлені тенденції зростання частки міжнародних мігрантів у внутрішній структурі населення регіонів (табл. 1), зокрема у країнах Океанії (з 9,9% у 2009 р. до 21% у 2019 р.), Північної Америки (з 9,9% до 16%, відповідно) та Європи (з 6,9% до 11% відповідно).

Такі зміни можуть зумовлювати наростання соціальної напруги та соціальних конфліктів у країнах цих регіонів, що потребує рішучих та зважених дій урядів щодо врегулювання можливих несприятливих ситуацій.

Таблиця 1 Динаміка чисельності та структури міжнародних мігрантів за регіонами ООН

Регіони	2009 рік			2019 рік		
	Чисельність міжнародних мігрантів, млн осіб	Частка, % до загальної чисельності міжнародних мігрантів у світі	Частка, % до чисельності населення регіону (світу*)	Чисельність міжнародних мігрантів, млн осіб	Частка, % до загальної чисельності міжнародних мігрантів у світі	Частка, % до чисельності населення регіону (світу*)
Океанія	4,73	3,0	9,9	8,93	3,0	21,0
Латинська Америка і Карибський басейн	7,16	5,0	1,6	11,7	4,0	1,8
Африка	15,7	10,0	1,6	26,5	10,0	2,0
Північна Америка	27,6	18,0	9,9	58,6	22,0	16,0
Європа	49,6	32,0	6,9	82,3	30,0	11,0
Азія	48,2	32,0	1,2	83,6	31,0	1,8
Разом:	153,0	100,0	2,87*	272,0	100,0	3,48*

Джерело: складено автором за [6]

Загалом, явище міжнародної міграції у світі не є однорідним, оскільки формується під впливом зовнішніх чинників, що важко піддаються регулюванню у міжнародному масштабі. Це зумовлює появу різних моделей міграції, зокрема міграційних «коридорів».

Так, у 2019 році країнами з найбільшим обсягом міжнародних мігрантів були Індія (17,5 млн осіб), Мексика (11,8 млн осіб) і Китай (10,7 млн осіб), а

країнами призначення традиційно залишалися: США з кількістю прийнятих міжнародних мігрантів в 50,7 млн осіб [8], Німеччина – 13,1 млн осіб, Саудівська Аравія – 13,1 млн осіб, Росія – 11,6 млн осіб [9]. За період з 1990 р. до 2019 р. найбільший приріст міжнародних мігрантів спостерігається в Іспанії, ОАЕ, Італії, Саудівській Аравії, Німеччині, США (табл. 2).

Таблиця 2 Країни з найбільшою кількістю міжнародних мігрантів, млн осіб

Країни	1990 рік	2019 рік	Динаміка, раз
США	23,3	50,7	2,2
Росія	11,5	11,6	1,0
Саудівська Аравія	5,0	13,1	2,6
Великобританія	3,7	9,6	2,6
ОАЕ	1,3	8,6	6,6
Франція	5,9	8,3	1,4
Італія	1,4	6,3	4,5
Іспанія	0,8	6,1	7,6
Канада	4,3	8,0	1,9
Німеччина	5,9	13,0	2,2

Джерело: складено автором за [9]

Численні дослідження проблем та наслідків міжнародної міграції у світі свідчать про значні зміни у самій галузі міграції та переміщення людей унаслідок тих історичних подій, що відбуваються на глобальному рівні.

Так, у 2018-2019 рр. значні обсяги переміщення людей були зумовлені міждержавними конфліктами (Сирія, Ємен, Центральна Африканська Республіка, Демократична республіка Конго та інші), економічною та політичною нестабільністю в окремих країнах (Венесуела), змінами навколишнього середовища та загрозами кліматичних і погодних явищ (Мозамбік, Філіппіни, Китай, Індія, США). Такі події зумовлюють

формування значних потоків біженців чи вимушених переселенців, які залишають рідні домівки внаслідок високого рівня загрози і небезпеки їх життя. Загалом, за оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) [10], станом на середину 2020 року у світі нараховувалося не менше 10 млн осіб без громадянства та 80 млн осіб, які піддавалися примусовому переміщенню, з яких:

- 45,7 млн осіб жили в умовах конфлікту;
- 26,3 млн осіб біженців;
- 4,2 млн осіб просили притулку;
- 3,6 млн венесуельців, переміщених за кордон.

Частина біженців переміщуються у країни, що межують з країнами їх походження, де ситуація є безпечнішою, проте більшість з них долає сотні і тисячі кілометрів, спрямовуючи свій рух до країн з високим рівнем достатку та економічної стабільності. Значна частина біженців є вихідцями з країн Африки. У табл. 3 продемонстровано економічно розвинуті країни

Європи (Німеччина, Франція, Італія, Швеція, Великобританія), де зосереджені значні обсяги біженців та осіб без громадянства з різних регіонів світу, що ставить перед ними складні суспільні виклики. Тож явища міжнародної міграції потребують врегулювання як на рівні окремих країн, так і в глобальному масштабі на міжнародному рівні.

Таблиця 3. Основні країни світу, куди спрямовані потоки біженців, вимушених переселенців та осіб без громадянства, 2019 р.

Країни	Біженці		Особі без громадянства
	Кількість, осіб	Країни походження	
Канада	37993* 6751	Колумбія, Нігерія, Гаїті, Китай, Туреччина, Пакистан Венесуела	3790
Китай	303095	В'єтнам, Північна Корея	-
Франція	207316	Афганістан, Шрі-Ланка, Сирія, Демократична Республіка Конго, Росія, Сербія і Косово, Туреччина, Гвінея, Камбоджа, Ірак, В'єтнам, Китай, Лаос, Еритрея, Бангладеш, Мавританія, Кот-д'Івуар, Малі	1521
Німеччина	1044446	Сирія, Ірак, Афганістан, Еритрея, Іран, Туреччина, Сомалі, Росія, Сербія і Косово, Пакистан, Нігерія	14947
Італія	156690	Нігерія, Пакистан, Афганістан, Малі, Сомалі, Гамбія, Бангладеш, Кот-д'Івуар, Сенегал, Еритрея, Ірак, Україна, Гана	15822
Швеція	209358	Сирія, Еритрея, Афганістан, Сомалі, Ірак, Іран	30305
Україна	734000**	Вимушені переселенці з Криму та Східної України внаслідок військової агресії Росії	35642
Великобританія	77662	Іран, Еритрея, Судан, Сирія, Афганістан, Пакистан, Шрі-Ланка	161
США	11814**	Демократична Республіка Конго, Бірма, Україна, Афганістан, Ірак	Довідково: з 2014 по 2018 роки 72722 венесуельця попросили притулку через економічну і політичну кризу

* - дані 2018 року

** - дані 2020 року

Джерело: складено автором за [10]

З України у якості біженців та заявників інших форм легального перебування, крім притулку, виїхало: станом на 2015 р. – 6779 осіб до Молдови та 5950 осіб до Угорщини; 2019 р. – 6353 осіб до Італії, 41251 осіб до Російської Федерації, 5061 особа до Ізраїлю; 2020 рік – 1927 осіб до США [10].

Необхідно зазначити, що через непередбачуваний характер факторів впливу на міграцію, прогнози її обсягів та динаміки неможливо розрахувати з точністю. Це зумовлено двома обставинами, що надають міжнародній міграції специфічної особливості, а саме:

1) Значна залежність міграційних потоків від поточної складної ситуації в країнах унаслідок загострення міжрегіональних конфліктів, економічну кризу, політичну нестабільність.

2) Суттєвий вплив на динаміку міграції довгострокових тенденцій економічного, екологічного

розвитку, демографічних змін, досягнень в галузі комунікаційних технологій та рівня доступу до засобів переміщення.

Важливим показником, що характеризує динаміку міграційних змін у світі, є чиста швидкість міграції, яка відображає середньорічну чисту кількість мігрантів на 1000 осіб населення. Чиста ж кількість мігрантів являє собою різницю між кількістю іммігрантів та емігрантів. Якщо показник чистої кількості міграції в країні є від'ємним, це означає, що ця країна є експортером людського капіталу в інші країни.

Зважаючи на значну ступінь непередбачуваності виникнення нових зовнішніх змін розвитку світового суспільства та високого рівня невизначеності характеру їх впливу на зміну міжрегіональних міграційних потоків, все ж нагальною є потреба прогнозування можливих трендів розвитку міжнародної міграції. Результати оцінки існуючої динаміки швидкості

міграції є важливими для розрахунків середньо та довгострокових прогнозів зміни фізичного обсягу людського капіталу у майбутньому як за світовою регіональною структурою, так і за кожною країною. Ці прогнози є надзвичайно важливими індикаторами для урядів кожної країни, особливо приймаючих країн, адже прямо впливатимуть на їх соціально-економічний розвиток.

З цією метою ООН сформована глобальна база даних по міграції, де постійно оновлюються великі масиви статистичної інформації щодо показників міжнародної міграції, яка формується з великої кількості джерел понад 200 країн світу.

Департаментом економіки та соціальних питань ООН (Department of Economic and Social Affairs UN) розроблено довгостроковий прогноз з 2020 до 2100 року, з часовим періодом в кожних 5 років, показників чистої швидкості міграції як в регіональному розрізі за географічною ознакою, так і за країнами світу [11, 12].

Узагальнений варіант даного прогнозу (з 2015 р. до 2050 р.) відображено у табл. 4. Згідно прогнозів у світі буде зберігатися стійка тенденція до зростання міграційних потоків з країн менш розвинутих регіонів світу у країни з високим рівнем доходу. Приріст чистої швидкості міграції та чистої кількості мігрантів

очікується у країнах Європи, Північної Америки, Океанії та Західної Азії. Лідерами – експортерами людських ресурсів залишатимуться країни Африки, Центральної та Південної Азії, Латинської Америки та Карибського басейну. Привабливими для міжнародних мігрантів із середньою швидкістю міграції кожних 5 років за прогнозний період (з 2020 до 2050 років) залишатимуться: США з показником 2,8 особи на 1000 осіб населення; Канада – 6 осіб. Щодо європейських країн, то найбільша швидкість міграції (позитивне сальдо) очікується у Люксембурзі – 6,3 особи; Норвегії – 4,8 особи; Швейцарії – 4,3 особи; Швеції – близько 2,8 особи; Фінляндії – 2,5 особи; Данії – 2,5 особи і т.д. Традиційно приймаючими європейськими країнами, куди будуть спрямовані міграційні потоки залишатимуться Німеччина, Франція, Італія, Австрія, Великобританія, Чехія. Щодо України, то за прогнозами ООН до 2030 року приріст міжнародної міграції в країні стабілізується із середньою швидкістю міграції 0,1 особи на 1000 осіб населення і надалі країна матиме нульове сальдо міжнародної міграції. Найбільші ж вихідні потоки мігрантів за прогнозами будуть спрямовані з країн Індії, Чилі, Індонезії, Китаю, Колумбії.

Таблиця 4. Показники чистої швидкості міграції (ЧШМ) та чистої кількості мігрантів (ЧКМ) у розрізі географічних регіонів світу (за прогнозами ООН)

Роки, показники		Африка	Азія	Європа	Латинська Америка і Карибський басейн	Північна Америка	Океанія
2015 - 2020	ЧШМ, ос./1000 ос. нас.	-0,4	-0,4	1,8	-0,8	3,3	3,8
	ЧКМ, тис. ос.	-2315	-8645	6805	-2607	5982	781
2020 - 2025	ЧШМ, ос./1000 ос. нас.	-0,4	-0,3	1,0	-0,3	3,1	3,1
	ЧКМ, тис. ос.	-2632	-6687	3870	-1018	5786	681
2025 - 2030	ЧШМ, ос./1000 ос. нас.	-0,3	-0,3	1,1	-0,2	3,2	3,1
	ЧКМ, тис. ос.	-2145	-7981	3996	-710	6123	716
... 2045 - 2050	ЧШМ, ос./1000 ос. нас.	-0,2	-0,3	1,1	-0,3	3,1	2,6
	ЧКМ, тис. ос.	-1981	-8443	3979	-979	6674	781

Джерело: складено автором за [11; 12]

Вагомого значення у сучасному світі набуває трудова міграція як визначальний прояв процесу глобалізації, яка є важливою складовою і регулятором суспільних відносин у міжнародній економіці.

Особливо привабливими для розвинутих країн стають інтелектуальні мігранти, які володіють значним досвідом у певній сфері професійної діяльності, навиками та вміннями створення інтелектуального продукту, і значною мірою впливають на економічний розвиток цих країн та рівень добробуту їх громадян. Саме тому сучасна міграційна політика більшості

економічно розвинутих країн базується на принципі приваблення інтелектуальних (висококвалі-фікованих) мігрантів [13, с. 5].

Так, за даними МОП у 2017 р. у світі нараховувалося 164 млн трудових мігрантів, що приблизно складає 59% загальної кількості міжнародних мігрантів. Значна частка міжнародних трудових мігрантів (46,9%) була зосереджена у двох субрегіонах: Північній Америці та Південній і Західній Європі. З усіх трудових мігрантів жінок працювало 41,6%, чоловіків – 58,4%. Приблизно

8,3% з усіх трудових мігрантів були віком від 15 до 24 років [14].

Приймаючими країнами, як засвідчує аналіз, у більшості є економічно розвинуті країни з високими рівнями доходів населення, зайнятості та безпеки життя. До таких країн належать країни Європи та Північної Америки, що входять до ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку). Ці країни вважаються найбагатшими, оскільки виробляють 2/3 світових матеріальних цінностей та послуг. Відповідно, зростання міграційних потоків в ці країни зумовлює необхідність розробки виваженої державної політики інтеграції міжнародних мігрантів у свої національні суспільства. Адже на тлі світової демографічної кризи, успішна інтеграція міжнародних мігрантів сприяє збільшенню можливостей легальної міграції в ці країни

і максимальному використанню внеску іммігрантів в їх розвиток.

Згідно з дослідженнями [15] до ЄС-27 у 2018 р. всього прибуло 2,4 млн мігрантів з країн, що не входять до його складу і ще 1,4 млн осіб – громадян з країн-членів ЄС мігрували в межах ЄС до інших країн – членів ЄС. Найбільшу кількість мігрантів у 2018 р. прийняли Німеччина – 893,9 тис. осіб; Іспанія – 643,7 тис. осіб; Франція – 386,9 тис. осіб та Італія – 332,3 тис. осіб. Аналіз адаптації мігрантів та їх інтеграції у національні суспільства цих країн здійснювався за показниками зайнятості, освіти, соціальної інклюзії та ін. за трьома групами населення країн ЄС: 1 група – особи з національним громадянством приймаючих країн; 2 група – особи з громадянством інших країн – членів ЄС; 3 група – особи без громадянства ЄС (табл. 5).

Таблиця 5. Основні показники інтеграції мігрантів в ЄС

	Зайнятість (2019 р.)			Освіта (2019 р.)	Соціальна інклюзія (2018 р.)		
	Рівень зайнятості серед осіб 20-64 років, %	Рівень безробіття серед осіб 20-64 роки, %	Рівень молодіжної зайнятості серед осіб 15-24 роки, %	Частка осіб з вищою освітою, %	Частка осіб, яким загрожувала бідність чи соціальна розруха, %	Частка осіб, що живуть у перенаселених домашніх господарствах, %	Частка осіб з добрим і дуже добрим здоров'ям
Особи з національним громадянством	74	6	33,2	31	21	17	76
Громадяни інших країн-членів ЄС	76	8	40	30	29	20	79
Не громадяни ЄС	60	15	33,3	23	45	35	78

Джерело: складено автором за [14]

Спостерігаючи значення основних показників інтеграції мігрантів ЄС, можна констатувати достатньо високу здатність до адаптації мігрантів – громадян як з країн-членів ЄС, так і з інших країн, які характеризуються високою трудовою і суспільною активністю, освіченістю та добрим здоров'ям. А це, свого роду, для європейських країн є достатньо надійною «суспільною ресурсною прокладкою» для забезпечення їх ефективного соціального та економічного розвитку у майбутньому.

Значний вплив на формування міграційних потоків та просторову мобільність міжнародних мігрантів у світі мала криза, зумовлена пандемією COVID-19. Причинами сповільнення міграційних потоків стали введені карантинні обмеження у більшості країн світу та закриття або часткова робота посольств. Так, за карантинний період з 11.03.2020 р. до 22.02.2021 р. у світі було введено майже 105 тис. обмежень на пересування. У першій половині 2020 року міграційні потоки в країни ОЕСР (за кількістю виданих дозволів) теж зазнали скорочень на 46 % [16]. Такий спад може мати значні демографічні наслідки для країн, приріст

населення яких залежить від показників міграції. Це, зокрема, Німеччина, Великобританія, Австралія. Загалом до квітня 2020 р. 90 % населення світу (7,1 млрд осіб) проживало в країнах з обмеженнями для людей, які прибували з інших країн. До такої категорії людей, крім туристів, студентів та осіб, подорожуючих у ділових справах, ввійшли і нові мігранти [17]. Так, реакцією міграції на пандемію були скорочення показників поданих заяв на міграцію чи ПМЖ та кількості виданих віз.

Криза COVID-19 мала негативний вплив на міжнародну та внутрішню міграцію у глобальному вимірі:

- зменшився рівень міграційної зайнятості;
- призупинилися нові міграційні потоки;
- зросли обсяги зворотної міграції;
- зменшилися потоки грошових переказів від мігрантів унаслідок закриття значної кількості операторів.

Зросли соціально-економічні ризики, зумовлені пандемією COVID-19 і для самих мігрантів, зокрема:

1) з'явилися прямі загрози їх життю та здоров'ю через високий ризик зараження на ковідну вірусну інфекцію внаслідок того, що значний відсоток міжнародних мігрантів зайнятий у важливих для економіки сферах, і тих, що найбільше постраждали від COVID-19. Так, за дослідженнями [16] мігранти (навіть у країнах з високим рівнем доходів) піддаються підвищеному ризику зараження і смерті, зумовлених COVID-19 не тільки через неналежні умови життя і праці, але й за причин обмеженого доступу до медичного обслуговування. За даними ОЕСР станом на 01.03.2021 р. в середньому 13 % всіх ключових працівників в ЄС є іммігрантами; понад 13 % всіх працюючих у сфері послуг і продаж у 7-ми з 20-ти країн з найбільшою кількістю випадків, пов'язаних з COVID-19, були народжені за кордоном. У США – 69 % всіх мігрантів працюють у важливих секторах інфраструктури. У таких країнах як США, Великобританія, Франція, Іспанія, Італія, Німеччина, Чехія такий критично важливий сектор як охорона здоров'я (надання медичних послуг), значною мірою залежить від іноземних працівників [16];

2) міжнародні і внутрішні мігранти зазнали значного економічного та соціального тиску внаслідок втрати роботи (звільнення) через закриття бізнесу. За прогнозами, кожен п'ятий працівник з числа трудових мігрантів у країнах Північної Америки, Північної, Південної і Західної Європи міг постраждати від цього. Крім того, значна частина мігрантів-домашніх працівників у країнах призначення, опинилися в ситуації блокування з обмеженими засобами для існування (доходами та житлом). За попередніми оцінками, через введення карантинних обмежень, не менше 3 млн мігрантів – сезонних працівників і студентів не змогли повернутися у свої країни походження. Пандемія також ускладнила перетин кордонів і вплинула на внутрішню мобільність мігрантів, особливо працюючих у неформальних секторах [16].

Саме тому питання управління міжнародною міграцією на глобальному рівні потребує суттєвих корегувань.

Той прогрес, що був досягнутий в сфері глобального управління транскордонними переміщеннями біженців і мігрантів у світі до 2018 р., може нівелюватися внаслідок посилення кризових ситуацій. Зараз вирішення проблем міжнародної міграції потребує консолідації спільних зусиль всієї світової спільноти. Формально на глобальному рівні уже є напрацьованими два основних документи: Глобальний договір про біженців (GCR) та Глобальний договір про безпечні, упорядковані та регулярні міграції (GCM), підготовлених під егідою ООН і прийнятих світовим суспільством у 2018 р. Проте особливого занепокоєння викликає факт протидії і відмови багатьох країн від участі у дотриманні цілей та принципів всіх аспектів міжнародної міграції. Це

зумовлено зростанням масштабів міжнародної міграції, яка за обсягами значно перевищує масштаби біженців, а ситуація із зростанням значного розриву в доходах, демографічних показниках, кліматичними змінами, особливо між країнами Європи та Африки і Південної Азії, не дає можливості досягти міжнародної згоди в управлінні міграцією більшістю країн.

Посиленої уваги потребують також питання наростаючого негативного відношення громадян приймаючих країн до іноземних мігрантів щодо їх впливу на ціну робочої сили та тенденції розвитку національних ринків праці. Ця проблема особливо може загостритися в період пандемії та постковідний період, коли уряди країн вимушені запроваджувати обмежувальні заходи через поширення вірусної інфекції та її здатності до швидкої мутації.

Важливою проблемою залишається фінансове забезпечення й пошук додаткових джерел фінансування реалізації заходів, спрямованих на врегулювання міграційних питань. Потребують вирішення питання відсутності пільгового фінансування для приймаючих країн із зовнішніх джерел для утримання мігрантів та (одночасно для країн походження мігрантів) з метою вирішення проблем їх розвитку через втрату людського ресурсу. Є потреба у налагодженні багатостороннього міграційного партнерства між приймаючими країнами і країнами-походження мігрантів щодо врегулювання питань розподілу фінансових ресурсів на умовах рівноцінної та добровільної їх участі в процесах управління міжнародною міграцією [18]. Урегулювання цього питання є особливо важливим в умовах пандемії COVID - 19, щоб консолідувати спільні зусилля для забезпечення економічного відтворення країн у посткризовий період та виконання ними зобов'язань у сфері прав людини по відношенню до мігрантів.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що прискорення міграційних процесів та масштабів їх поширення у світі суттєво впливають на зміни зовнішньоекономічних відносин між країнами; нових темпів набуває макроекономічна динаміка їх розвитку. Механічний рух населення зумовлює зміни у структурі людського капіталу, впливає на якісні показники його формування та розвитку. Унаслідок нерівномірності та існуючої асиметрії у соціально-економічному розвитку країн світу, фактор міграції може стати головним інструментом руйнації економічної стабільності багатьох країн, посилення кризових явищ у соціальній сфері. Тож на часі вирішення існуючих проблем глобального співробітництва і координації міжнародної міграції, відсутності дієвих механізмів взаємодії національних і глобальних рівнів управління міграцією. Потребує удосконалення міжнародна нормативна база захисту прав мігрантів у глобальному вимірі.

Література:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly (25 September 2015). Retrieved from: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
2. Faggian, A., Corcoran, J., Partridge, M. (2015), *Interregional migration analysis*. Handbook of research methods and applications in economic geography. Edited by Charlie Karlsson, Martin Andersson, and Therese Norman. Cheltenham, Glos, UK: *Edward Elgar Publishing*, 468-490. <https://doi.org/10.4337/9780857932679>.
3. Whisler, R. L., Waldorf, B. S., Mulligan, G. F., & Plane, D. A. (2008). Quality of life and the migration of the college-educated: A life-course approach. *Growth and Change*, 39(1), 58-94. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2257.2007.00405.x>
4. Jose Antonio Alonso (2011). International Migration and Development: A review in light of the crisis, CDP Background Papers 011, United Nations, Department of Economics and Social Affairs. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/254454805_International_Migration_and_Development_A_review_in_light_of_the_crisis
5. Jagdish Bhagwati, Koichi Hamada (1974). The brain drain, international integration of markets for professionals and unemployment: A theoretical analysis, *Journal of Development Economics*, Volume 1, Issue 1, 19-42. [https://doi.org/10.1016/0304-3878\(74\)90020-0](https://doi.org/10.1016/0304-3878(74)90020-0).
6. Sjaastad, L. (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 70(5), 80-93. Retrieved February 24, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/1829105>.
7. World Migration Report (2020). Part 1, Chapter 2: Migration and migrants: a global overview. Retrieved from: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-chapter-2>.
8. World Migration Report (2020). International Organization for Migration (IOM), 2019. Retrieved from: <https://www.iom.int/wmr/interactive/>.
9. International migrant stock (2019). Graphs. Retrieved from: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/countryprofiles.asp>.
10. Refugees and internally displaced persons. Retrieved from: <https://cai.gov/the-world-factbook/field/refugees-and-internally-displaced-persons>.
11. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019, Online Edition*. Rev. 1. File MIGR/1: Net migration rate by region, subregion and country, 1950-2100 (per 1,000 population). Medium fertility variant, 2020 - 2100. Retrieved from: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Migration/>
12. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019, Online Edition*. Rev. 1. File MIGR/2: Net number of migrants (both sexes combined) by region, subregion and country, 1950-2100 (thousands). Medium fertility variant, 2020 – 2100. Retrieved from: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Migration/>
13. Бараник З. П. (2014) Інтелектуальна міграція як об'єкт статистичного дослідження / З. П. Бараник, І. О. Романенко. // Ефективна економіка. - № 6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_6_7. (Дата звернення 26.03.2021).
14. ILO Global Estimates on International Migrant Workers – Results and Methodology. (2nd ed.). *International Labour Office - Geneva*: ILO, 2018. Retrieved from: <https://migrationdataportal.org/themes/labour-migration>.
15. Migrant integration statistics (2020). Luxembourg: *Publications Office of the European Union*, 2021. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/ks-06-20-184?redirect=%2Feurostat%2Fen%2Fweb%2Fmain%2Fpublications%2Fstatistical-books>.
16. Migration data relevant for the COVID-19 pandemic (10.03.2021). Retrieved from: <https://migrationdataportal.org/themes/migration-data-relevant-covid-19-pandemic#key-migration-trends>.
17. 2020-2021 Immigration in a COVID-19 World (11.01.2021). Retrieved from: <https://www.jdsupra.com/legalnews/2020-2021-immigration-in-a-covid-19-3382751/>.
18. Ratha, Dilip (2021) Staying the course on global governance of migration through the COVID-19 and economic crises: *International Migration* 59.1: 285-288. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/imig.12822>.

References:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly (25 September 2015). Retrieved from: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
2. Faggian, A., Corcoran, J., Partridge, M. (2015), *Interregional migration analysis*. Handbook of research methods and applications in economic geography. Edited by Charlie Karlsson, Martin Andersson, and Therese Norman. Cheltenham, Glos, UK: *Edward Elgar Publishing*, 468-490. <https://doi.org/10.4337/9780857932679>.
3. Whisler, R. L., Waldorf, B. S., Mulligan, G. F., & Plane, D. A. (2008). Quality of life and the migration of the college-educated: A life-course approach. *Growth and Change*, 39(1), 58-94. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2257.2007.00405.x>
4. Jose Antonio Alonso (2011). International Migration and Development: A review in light of the crisis, CDP Background Papers 011, United Nations, Department of Economics and Social Affairs. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/254454805_International_Migration_and_Development_A_review_in_light_of_the_crisis
5. Jagdish Bhagwati, Koichi Hamada (1974). The brain drain, international integration of markets for professionals and unemployment: A theoretical analysis, *Journal of Development Economics*, Volume 1, Issue 1, 19-42. [https://doi.org/10.1016/0304-3878\(74\)90020-0](https://doi.org/10.1016/0304-3878(74)90020-0).
6. Sjaastad, L. (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 70(5), 80-93. Retrieved February 24, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/1829105>.
7. World Migration Report (2020). Part 1, Chapter 2: Migration and migrants: a global overview. Retrieved from: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-chapter-2>.
8. World Migration Report (2020). International Organization for Migration (IOM), 2019. Retrieved from: <https://www.iom.int/wmr/interactive/>.
9. International migrant stock (2019). Graphs. Retrieved from: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/countryprofiles.asp>.
10. Refugees and internally displaced persons. Retrieved from: <https://cai.gov/the-world-factbook/field/refugees-and-internally-displaced-persons>.

11. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019, Online Edition*. Rev. 1. File MIGR/1: Net migration rate by region, subregion and country, 1950-2100 (per 1,000 population). Medium fertility variant, 2020 - 2100. Retrieved from: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Migration/>
12. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019, Online Edition*. Rev. 1. File MIGR/2: Net number of migrants (both sexes combined) by region, subregion and country, 1950-2100 (thousands). Medium fertility variant, 2020 – 2100. Retrieved from: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Migration/>
13. Baranyk, Z. P. & Romanenko, I. O. (2014) Intelktualjna migracija jak ob'jekt statystychnogho doslidzhennja. *Efektivna ekonomika*, 6. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_6_7. [in Ukrainian].
14. ILO Global Estimates on International Migrant Workers – Results and Methodology (2nd ed.). *International Labour Office - Geneva: ILO*, 2018. Retrieved from: <https://migrationdataportal.org/themes/labour-migration>.
15. Migrant integration statistics (2020). Luxemburg: *Publications Office of the European Union*, 2021. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/ks-06-20-184?redirect=%2Feurostat%2Fen%2Fweb%2Fmain%2Fpublications%2Fstatistical-books>.
16. Migration data relevant for the COVID-19 pandemic (10.03.2021). Retrieved from: <https://migrationdataportal.org/themes/migration-data-relevant-covid-19-pandemic#key-migration-trends>.
17. 2020-2021 Immigration in a COVID-19 World (11.01.2021). Retrieved from: <https://www.jdsupra.com/legalnews/2020-2021-immigration-in-a-covid-19-3382751/>.
18. Ratha, Dilip (2021) Staying the course on global governance of migration through the COVID-19 and economic crises: *International Migration* 59.1: 285-288. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/imig.12822>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License